

Glasba izza časov Tavčarjeve Visoške kronike

Glasba in ples v zgodovinskem romanu, Tavčarjevem času,
med Poljanami (Visokim), Škofjo Loko ter Nemčijo

Izvleček

V Tavčarjevem romanu Visoška kronika je veliko glasbenih (pro-) in reprodukcij-skih ter percepcijskih in recepcijskih izrazov: od Visokega, prek Škofje Loke pa vse tja do takrat še neenotnega slovenskega nacionalnega, državnega in kulturnega prostora. Z glasbo in plesom se je marsikaj dogajalo že v romanu, če pa temu v okviru celotnega konteksta še posebej dodamo, kot vsaj enega od pogledov literarnega očesa, še glasbeno uho, ne moremo mimo dejstva, da so tovrstni interdisciplinarni ali morda celo multidisciplinarni pogledi še veliko bolj zanimivi kot pa njihovi zgolj posamični pogledi. Roman neposredno navaja določene glasbene in plesne izraze. Še posebej so poudarjeni ljudska in umetniška glasba ter glasba in ples, ki sta bila ves čas tudi idejno razprta med protestantsko in katoliško cerkvijo. Med njimi zagotovo izstopajo imena in njihova glasba glasbenikov in skladateljev, kot so J. Gallus, G. Plavec in J. K. Dolar; poleg njih pa še protestanti, med njimi Nemec M. Luter in naši evangeličani: P. Trubar, A. Bohorič in J. Dalmatin.

Ključne besede: *produkcijski in reprodukcij-ski, percepcijski in recepcijski izrazi, interdisciplinarni in multidisciplinarni pogledi, protestantska in katoliška cerkev, J. Gallus, G. Plavec, J. K. Dolar, M. Luter, P. Trubar, A. Bohorič, J. Dalmatin.*

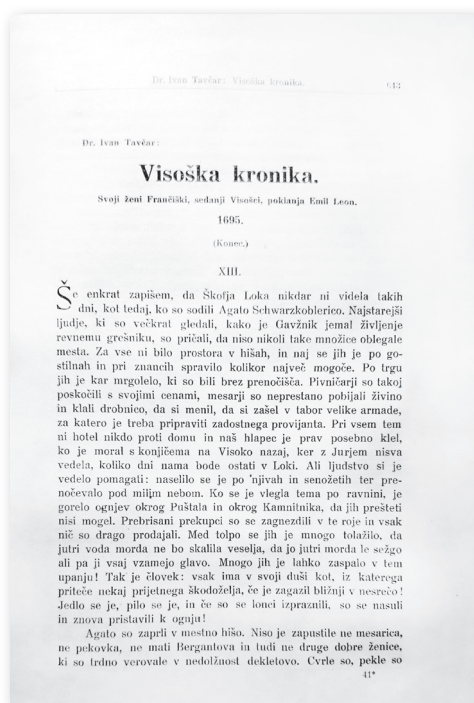
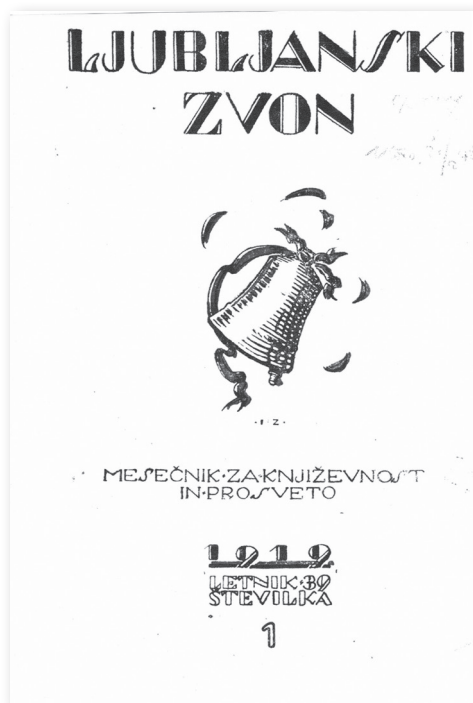
Abstract

**Music before and after the Time of Tavčar's The Visoko Chronicle
Music and Dance in the historical Novel, Tavčar's Time, between
Poljane (Visoko), Škofja Loka and Germany**

There are many musical terms of (pro-) and reproduction, and perception and reception, in Tavčar's novel The Visoko Chronicle: from Visoko, through Škofja Loka all the way to the then still non-unified Slovenian national, state and cultural space. Much already happened in the novel during music and dance, and if, in the framework of a holistic context, we add the musical ear, in particular, as at least one

of the views of a literary eye, it cannot be ignored that such interdisciplinary or perhaps even multidisciplinary views are much more interesting than their merely individual views. The novel directly mentions certain music and dance terms. Folk and artistic music, and music and dance, are particularly emphasized, which were also conceptually dispersed throughout between Protestant and Catholic churches. Among them, the names and music of musicians and composers such as J. Gallus, G. Plavec and J. K. Dolar certainly stand out; as well as Protestants including the German M. Luther and the Slovene evangelists: P. Trubar, A. Bohorič and J. Dalmatin.

Key words: *production and reproduction, perception and reception terms, interdisciplinary and multidisciplinary aspects, Protestant and Catholic churches, J. Gallus, G. Plavec, J. K. Dolar, M. Luther, P. Trubar, A. Bohorič, J. Dalmatin.*

Naslovnica *Ljubljanskega zvona*, mesečnika za književnost in prosveto (39/1, Ljubljana, 1919), v katerem je začetek objave Tavčarjeve *Visoške kronike*.

Uvod

V Tavčarjevem¹ romanu *Visoška kronika*² je tako v evropskem kot slovenskem okviru zanimiva tematika, ki se je dogajala in zgodila na širšem slovenskem in ožjem evropskem prostoru. Glede na centralne lokacije romana, torej med Visokim in Škofjo Loko, pa so številni glasbeni in plesni izrazi, ki se v romanu pojavljajo tako rekoč od začetka pa vse do konca kot neposredna refleksija kulture in še posebej glasbene ter plesne umetnosti. Roman se po avtorjevem citatu dogaja »med Nemčijo in Slovenijo v času od 1632 do 1716« in ga zaznamujejo tri zgodovinske teme: preganjanje čarovnic in protestantov ter 30-letna vojna (1618–1648). Iz enega od transparentnih zemljevidov iz leta 1853³ je še dodatno razvidna, v romanu pa utrjena teza o več verskem času in prostoru: »... luterani oziroma protestanti na nemškem, italijanskem, španskem in slovenskem prostoru ...«⁴

Vsebina (zgodovinskega) romana

Pripoved je postavljena v 17. stol., v čas protireformacije, 30-letne vojne in preganjanja čarovnic. Izidor Khallan pripoveduje zgodbo svojega očeta Polikarpa, gospodarja kmečkega dvorca na Visokem, ki je posest kupil z denarjem, prisvojenim v 30-letni vojni. Polikarp je trd, grob, zagrizen protestant, vendar pa ga preganja slaba vest, saj je v vojni umoril tovariša Jošta Schwarzkoblerja, s katerim bi

- 1 Ivan Tavčar (1851–1923), pripovednik, politik in gospodarstvenik, je na Dunaju promoviral iz prava (1877). Bil je med vodilnimi politiki liberalne Narodno-napredne stranke. Njegovi načelni izhodišči sta bili neoportunistični slovenski nacionalizem in antiklerikalizem. Od leta 1889 je bil večkrat poslanec v kranskem deželnem zboru, v letih 1901–1907 poslanec v državnem zboru na Dunaju, v narodni vladi SHS v Ljubljani, član ustavodajne skupščine Kraljevine SHS in v letih 1912–1921 župan Ljubljane; bil je tudi predsednik ali vplivni član številnih društev. Postal je častni meščan Ljubljane in drugih mest. Napisal je številne članke o političnih in družbenih vprašanjih. V pripovedništvu je izhajal iz ideje o ljubezni kot smislu življenja in hkrati viru tragičnega propada ter iz postromantičnega občutenja nasprotja med posameznikom in silami v stvarnem svetu.
- 2 Ta zagotovo (LZ, 1919; izšel je v 11 rednih mesečnih nadaljevanjih kot podlistek v letniku 39/1919, št. 1–11, str. 3–18, 67–80, 131–143, 195–204, 259–271, 323–335, 386–395, 450–463, 514–530, 578–590 in 642–663) predstavlja tipično zgodbo, postavljeno v zgodovinske okvire. Z njo je avtor razvil postmodernistični tip historičnega pripovedništva v slovenski literaturi. Avtor, Emil Leon (psevdonom in z dodano enigmatično letnico 1695) »*jo poklanja svoji ženi Frančiški, sedanji Visošci*«. Citate o glasbi in plesu smo povzeli po eni od novodobnih (modernih) izdaj Tavčarjevega romana *Visoška kronika*, tj. 2. knjigi iz zbirke Naša beseda, Ljubljana: Mladinska knjiga, 1968 (ured. odbor: Josip Vidmar, dr. Franc Zadavec, Franček Bohanec in dr. Janko Kos; izbral in uredil Franček Bohanec; op. avt.).
- 3 *Slovenska mesta skozi čas, razstava ARS*, Ljubljana, 2008, katalog.
- 4 Prim. str. 7, v: Tavčar, *Visoška kronika*, 1968.

si moral razdeliti vojni plen. Da bi popravil krivico, mu mora pred smrtjo sin Izidor obljubiti, da se bo poročil z Joštovo vnukinjo Agato oziroma ji izročil polovico dediščine. Tako gre Izidor na Nemško po Agato in razdre zaroko s sorodnico Margareto Wulffingovo iz Davče. V Agato pa se zaljubita še njegov pet let mlajši brat Jurij in bratranec Marks Wulffing. Agata Marksu ljubezni ne vrača, zato jo ta obtoži čarovništva. Na procesu se namesto Izidorja zanj zavzame Jurij. Izidor spozna svojo neodločnost, paru prepusti gospodarstvo, sam pa gre v vojsko. Ko se čez dvanajst let ranjen vrne, se poroči z Margareto, ki ga je ves čas čakala. Sledi še epilog, kjer Izidorjev sin Georgius Postumus opisuje visoško življenje. *Visoška kronika* je, tudi kot »temna in vdana povest slovesa in odpovedi,« pripoved o grehu, krivdi, kesanju in pokori kot nalašč primerna za glasbeno slikanje črno-belih baročnih glasbenih kontrastov. Obenem pa je bil to več kot očiten konflikt med katoliki in protestanti, kar je tudi obogatilo glasbeno življenje na Slovenskem; je pa ta zgodovinski roman prispeval tudi k vzbujanju domovinske ljubezni. Zanj je avtor izbral obliko kronike,⁵ ki je kot zgodovinski roman refleksija slovenske nacionalne zgodovine,⁶ zato morda tudi tale dodatek o vzporednem in takratnem glasbenem prikazu.

Ivan Tavčar, njegova *Visoška kronika* (1919) in glasba tistega časa ter prostora

»... Kadar je počila vest, da **pojo** študentje na mestnem trgu (v Loki!), smo zginili vajenci iz kovačnice, da se je mojster togotil in nam pozneje plačeval v najtežjem denarju. Nič ni pomagalo! Vsekdar smo prihiteli na trg in smo **poslušali petje**. ... Na praznik popoldne so nam igrali ginljivo '**actionem**' (žalostinka, dejanje, op. avt.), da smo bili zadovoljni in da smo še celo jokali. ...«⁷ »... Pri vsaki priliki pa so jo vedeli tako zasukati, da se je tudi **plesalo** ...«⁸ »... pa jo je **ples** vendarle premagal ... 'Ta ženska mi ni neznana,' je šepetal Lukež. 'Skakalka je, Špela Ocepkovala. V mojih mladih letih sem bil sam skakalec in takrat smo se pri plesu dostikrat do golega slekli.«⁹ »... Hvalila me je in klicala name vse milosti

5 Letopis oziroma anali zgodovinskih dogodkov.

6 Prim. spletni <http://lit.ijs.si/visoska.html> (9. 4. 2018).

7 Tavčar, *Visoška kronika*, 1968, str. 20. Omenjeni odsek je bil na predavanju *Glasba izza časov Tavčarjeve Visoške kronike* ... (Križnar, 2013) ilustriran z odlomki treh priredb slovenskih ljudskih pesmi *Lastovki v slovo* (prir. Luka Kramolc) za 5-glasni moški zbor a cappella; *Doma* (prir. Lovro Hafner) za 5-glasni moški zbor in citre in *Lepo mi poje črni kos* (prir. Zagoriški fantje) za moški zbor a cappella.

8 Tavčar, *Visoška kronika*, 1968, str. 21. Ta podatek je oplemenitil fragment posnetka glasbe *Štajerš* (gorenjski ljudski ples v prir. ansambla Trutamora Slovenica) za inštrumentalno zasedbo opreklja, žvegle in čela (v: Križnar, *Glasba izza časov Tavčarjeve Visoške kronike*).

9 Tavčar, *Visoška kronika*, 1968, str. 41–45. Ilustrirano s *Pesmijo o galjotu* (gorenjska ljudska

zveličanih skakalcev, ki so nekdaj na svetu postavljali tempeljne in plesali v čast ljubemu Jezusu. ... Kakor je bila prej skakalka omagala zaradi plesa, tako je omagala sedaj zaradi pijače. Zaspala je. ... Sold je bil za Lukeža že visok denar in še pri plesih ga ni nikdar rad plačal.»¹⁰

V vseh navedenih primerih je šlo za ljudsko glasbo:¹¹ vokalno, inštrumentalno in vokalno-inštrumentalno. Ko pa jo ločimo na posvetno (kamor sodi večina ljudske glasbe, ne pa vsa!) in cerkveno (duhovno, sakralno), smo že pri umetni ali umetniški glasbi. V tem primeru že lahko nadaljujemo z glasbo 16. in začetka 17. stol; torej s poznorenesančno glasbo, z glasbo zgodnjega baroka, ali tudi glasbo »slovenskih madrigalistov«.

Med njimi na prvo mesto zagotovo sodi sloviti Jacobus Gallus (Carniolus, Carniolanus, Handl, Petelin; 1550–1591); sledi malo manj znani, vendar pa zato nič manj pomembni Gabriel Plavec (Plautz, Plautzius; okoli 1590?–1641; ta naj bi bil po nekaterih doslej še vedno neraziskanih oziroma nedokazljivih podatkih celo naš bližnji rojak, roj. v Ljubljani, Škofji Loki ali Železnikih v Selški dolini) – in Kamničan Janez Krstnik Dolar (okoli 1600–1673); vsi trije so skladatelji z obširnim opusom. Za Gallusa (rojen naj bi bil v Ribnici ali na Šentviški Gori na Tolminskem) so značilne štiri knjige (zbirke) 374 motetov,¹² ki so izšli v Pragi v letih 1586–1591 za vse liturgične praznike cer-

Jacobus Gallus. Potret je izviren lesorez iz leta 1590, priložen je bil 4. zvezku zbirke motetov *Opus musicum*.

v prir. ansambla Trutamora Slovenica), inštrumentirano za dve okarini (v: Križnar, *Glasba izza časov Tavčarjeve Visoške kronike*).

- 10 Tavčar, *Visoška kronika*, 1968, str. 46. Ta podatek je oplemenitil fragment posnetka glasbe *Godec pred peklom* (gorenjska ljudska) za vokalni ženski glas, a cappella (v: Križnar, *Glasba izza časov Tavčarjeve Visoške kronike*).
- 11 Tj. del glasbene kulture nekega naroda (v tem primeru slovenskega, četudi ta povsem dobesedno v tem nacionalnem pogledu še ni bil narodnostno izoblikovan in bi bilo bolje za to uporabiti glasbo na Slovenskem /prostoru/). Ta obsega ljudsko pesem, ljudska glasbila, inštrumente in ljudski ples.
- 12 Iz lat. motetus in motetta (angl. in franc. Motet, ital. motetto, nem. Motette) in predstavlja večglasno vokalno glasbeno obliko, skladbo. Ta se je nenehno razvijal in spreminjal, vse od začetka 13. do začetka 18. stol. Njegovi začetki segajo že v prve poskuse polifonije, oblikoval pa se je predvsem v notredamski šoli (tj. kompozicijska šola, ki je delovala v pariški katedrali

kvenega leta¹³ z naslovom *Opus musicum*. Naslednja Gallusova najbolj popularna (vokalna) glasbena oblika iz istega časa je zagotovo *madrigal*.¹⁴ Tudi teh je napisal kar za dvojce (tiskanih) zbirki *Harmoniae morales* v treh zvezkih (Praga, 1589–1590) in *Moralia* (Praga, 1596).¹⁵ Med najbolj znamenitimi in popularnimi Gallusovimi moteti sta *Pater noster* in *Ecce moritur iustus*, med madrigali pa *Musica musarum* in *Musica noster amor*; slednji je 29. po vrsti v zbirki *Moralia*. To je 6-glasna vokalna skladba (zbor), spremljana z inštrumenti – bassom continuo.¹⁶ Ta zasedba za dva cantusa¹⁷ in dva tenorja je pravzaprav (kot pove že naslov) hvalnica glasbi. Precej teh in takih podobnosti pri Gallusu najdemo več (prej in kasneje). Gallus naj bi ga (nedokazano) komponiral celo na lastno besedilo; onomatopoetično posnemanje trobente z glasovi je že eden od dokazov. Začetna *Musica ...* je pri obeh skladbah (*Musica musarum* in *Musica noster amor*)

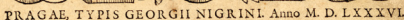
Notre-Dame (od približno 1160 do 1250). Njuna glavna mojstra sta bila Léonin, verjetno francoski skladatelj, 1135–1190 ali 1201, in Pérotin (tudi magister Perotinus magnus), francoski skladatelj, okoli 1160–okoli 1220. Ta ustvarjalnost je najprej in povsem osredotočena v organum (tj. skupna oznaka za zgodnje oblike srednjeveškega večglasja od 9. stol. do okoli 1225, na osnovi gregorijanskega koral). V njej se prvič pojavi princip modalne ritmike, temu pa se že kmalu pridružita novi obliki conductus in motet. Za prvotne motete je bilo značilno sočasno nastopanje (deloma tudi jezikovno) različnih besedil v posameznih glasovih: v tenorju najprej v latinskem, v zgornjem in drugih glasovih, ki so besedilo tenorja razlagali, pa v ljudskem jeziku. Motet je bil tako lahko 2-, 3- in večglasen. V 15.–16. stol. prevzame motet imitacijsko tehniko frankoflamske glasbe in doseže izenačenost in ravnotežje v vseh glasovih.

Njegovi glavni predstavniki so skladatelji Palestrina, Lasso in Gallus.

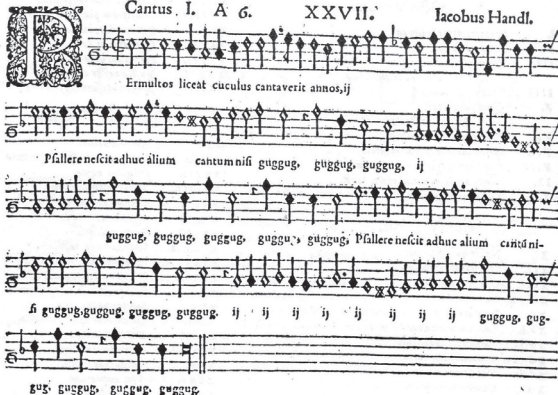
Danes je to najbolj značilna večglasna vokalna skladba nabožne vsebine, zlasti od 13. do 18. stol.

- 13 Najbolj značilni tovrstni Gallusovi skladbi sta *Pater noster/Oče naš* (1586) in *Ecce quomodo moritur iustus/Glejte, kako umira pravični* (1587) za mešani zbor a cappella (slednji: *Ecce ...* že kot skladatelj – Gallusov – primer dvozborja: dva 4-glasna mešana zbora/deški in moški zbor), ki sta bili ob tej priložnosti (v: Križnar, *Glasba izza časov Tavčarjeve Visoške kronike*) tudi predvajani. Prav ta (*Ecce ...*) veličastna skladba zagotovo sodi med najslavnejše uglasbitve *Gospodove molitve*.
- 14 V nasprotju z motetom je to posvetna vokalna skladba. Prvotno je bila to krajša pastirska pesem, pozneje lirična ljubezenska pesem, kasneje, čisto na koncu, v umetni (vokalni) glasbi pa tudi večglasna vokalna skladba posvetne vsebine.
- 15 Ta del je bil glasbeno ilustriran (v: Križnar, *Glasba izza časov Tavčarjeve Visoške kronike*) z Gallusovim madrigalom *Musica musarum germana/Muzika sestra muz*, mešanim zborom s spremljavo in še enim Gallusovim madrigalom *Musica noster amor/Glasba, naša ljubezen*, z mešanim zborom a cappella.
Prikazana pa je bila še pesnitev češkega humanista in pesnika Jurija/Georgiusa Karolidesa/Carolidesa (1569–1612), in sicer v čast I. H. Gallusa idr.
- 16 Tj. generalni bas ali metoda beleženja enega ali več melodičnih glasov samo z notami basa. Navadno so jim dodane številke, ki zaznamujejo glavne intervale in akorde nad basovskimi notami (oštevilčeni bas). Ta »stenografija« je bila v splošni praksi ves čas baroka, prvič pa se je pojavila konec 16. stol. v Italiji kot pomožno sredstvo za spremljavo vokalnih del.
- 17 (Dva) speva, melodiji, glasova, predvsem (zgornja) glasova.

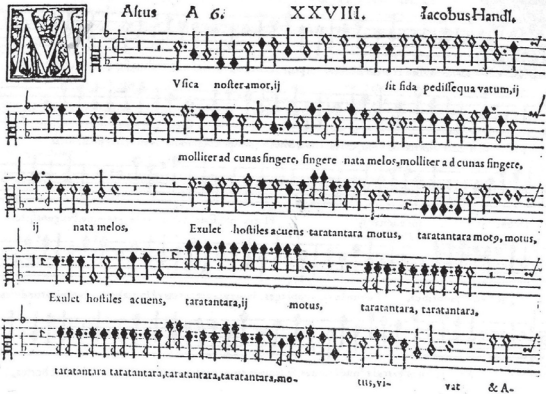
(hrani: GZ NUK)

(*vir: Monumenta artis musicae
Sloveniae*, XXVII)

Moralia, XXVII, Permultos liceat cuculus. Cantus I

Moralia, XXVIII, Musica noster amor. Altus

Quatuor Vocum. XIII. Cantus.

Ecce quomodo moritur iustus, & nemo percipit corde, & nemo percipit
corde, viri iusti tolluntur, & nemo considerat, à fa. cie i. niquitatis sublatu
s. II. Pars.
est iustus, & erit in pace memoria eius, & erit in pace memoria eius.
N pace factus est locus eius, & in Syon habitatio eius, & in Syo ha
bitatio eius, & erit in pace memoria eius, & erit in pace memoria eius.
D4 19

Jacobus Handl Gallus, začetek moteta
Ecce quomodo moritur iustus.
Opus musicum, 2. zvezek (Praga, 1587),
part Cantus. (vir: *Monumenta artis
musicae Sloveniae*, VIII)

presenetljivo podobna. To je eden njegovih najbolj priljubljenih madrigalov, ne samo v zbirki *Moralia*, saj jo pevci radi pojejo celo kot svojo himno: v veselo razgibani 6-glasni skladbi si sledijo homofoni in polifoni deli. Zanimiv je že njen začetek. Glasovi drug za drugim vstopajo v poldobni razdalji, v *alla breve*¹⁸ takto-vskem načinu, in sicer s padajočim durovskim trizvokom. Po izpetju prvega verza se skladba s prehodom iz polifonije v homofonijo nekoliko umiri, pri čemer pa ritmična razgibanost celotne skladbe ni zmanjšana. Poleg začetka je v celotni skladbi najbolj opazna beseda *taratantara*, s katero posnema zvok trobente pri besedah *Exultet hostiles acuens taratantara/Naj vriska trobenta, sovražnikom naj povzroči nemir*. Prvič se skladatelj z omenjeno besedo poigrava zelo polifono, in sicer s padajočimi trizvoki – v Gallusovem času so trobente igrale le alikvotne tone¹⁹ – kar spominja na začetek skladbe; drugič pa homofono, pri čemer si odgo-varjajo zgornji trije in spodnji trije glasovi – bolj preprosto: ženski in moški glasovi. Homofone fanfare se zelo posrečeno končajo z melizmatično melodijo na besedi *Motus/Nemir*. Hvalnica glasbi se konča s plesnim tridobnim ritmom.

V Tavčarjevi *Visoški kroniki* je objavljeno celotno besedilo nemške prote-stantske pesmi:

*Ach Jesu (-s)! Lass mich sehen
Dich / O du schoenes Leicht:
Hoer an mein Bitt und Flerhen /
Zeig mir dein Angesicht!
Moecht bald ich zu dir fahren / ...*²⁰

18 (Ital.: na kratko, hitro), z znakom C pa to pomeni dvodobni taktovski način, v katerem je doba polovinka.

19 Alikvoti, delni, višji, zgornji toni, ki zvenijo hkrati z osnovnim tonom in mu dajejo zvočno barvo. Oglašajo se hkrati z osnovnim tonom, vsi ali le njihov del. Naravni toni pa so tisti alikvotni toni, ki se na raznih pihalih in trobilih oglašajo le s preprihovanjem.

20 V prostem prevodu: »Pridi, Gospod Jezus, / (do)pusti mi videti, končno, / Tvoj Veseli dan,

Ne moremo mimo Martina Lutra (1483–1546), pobudnika prenovе kato-liške Cerkve, saj so bili Visočani tudi luterani. Znamenitih je 95 tez, v katerih je Luter (1517) opozoril na nepravilno-sti v takratni kato-liški Cerkvi in ljudi pozval k prvotnemu krščanstvu.²¹ Dokaz, da so bili Visočani evangeličani, je izpričano tudi v *Visoški kroniki*: »... Časih je predikant²² (kaplan) tudi nekaj zapel in potem zopet blagoslavljal. ...»²³ Pomen tega odlomka je najmanj dvojen: omenja petje in objavljen je prvi slovenski napev (notni, tiskan) primera v Trubarjevem *Katekizmu* (1550).²⁴ Ilustracija protestantizma na Visokem je tudi Bohoričeva²⁵ *Jutranja pesem*, s pravilnim naslovom *Ena druga otročja pejssem, kadar se zjutra gori vstane ali zvečer spat gre k naprej petju svojim otrokom skuzi A. B.* (Adam Bohorič; op. avt.) *zložena se mora pejti kakor: Ne sdaj, Oča naš lubi Bug, ali v le-ti viži*.²⁶ Ta napev je izšel v Dalmatinovi (1584)²⁷ in Felicijanovi²⁸ (Trubarjevi; 1595) pesmarici. Ta Bohoričeva pesem je lepa dorska²⁹ melodija, obsega štiri

Portret Primoža Trubarja (1508–1586)
iz Trubarjeve *Hishne postille d. Martina Lutheria*.

pridi, in / (do)pusti, naj se zgodi, / da se končajo vse nadloge. ...;« Tavčar, *Visoška kronika*, 1968, str. 64.

21 *Protestantizem na Loškem/Ob 500-letnici rojstva Primoža Trubarja*, str. 27.

22 Protestantski pridigar.

23 Tavčar, *Visoška kronika*, 1968, str. 98.

24 *Protestantizem na Loškem/Ob 500-letnici rojstva Primoža Trubarja*, str. 50.

25 Adam Bohorič (1520–1598), slovenski protestant (šolnik in slovničar).

26 Iz Bohoričevega *Ta celiga catehismusa*, 1584 (za mešani zbor a cappella s sopranskim solom; v.: CD-112003, ZKP RTV Slovenija, Komorni zbor RTV Slovenija, dirigent Sebastjan Vrhovnik, 2011).

27 Jurij Dalmatin (okrog 1547–1589), slovenski protestantski pisatelj in teolog.

28 Felicijan Trubar (1555/56–po letu 1600?), slovenski protestant, 5. in zadnji superintendent slovenske protestantske cerkve (četrti otrok Primoža Trubarja in Barbare Sitar).

29 Vrsta cerkvenega tonskega načina, tonaliteta, ki jih je postavila glasbena teorija med 8. in 9. stol. ob naslonitvi na antično. Ta (I.) dorski (modus) je konkretno na tonu d (d-d¹), kar tudi pomeni, da je nota finalis tega (dorskega cerkvenega) tonskega načina d.

Notni zapis iz Trubarjevega *Katekizma* (1550). (vir: katalog Protestantizem na Loškem/ob 500-letnici rojstva Primoža Trubarja)

fraze, ki nenehno modilirajo³⁰ v druge moduse:³¹ prva fraza je v dorskem modusu, druga v lidijskem,³² tretja fraza je malo dvoumna, toda kadenca³³ je jasno frigijska,³⁴ četrta zopet kadencira v dorskem ozračju. Pred nami je torej biser melodije z modulacijami v pravem pomenu besede: menjati modus. Poleg Mateja Hubada (1886–1937; pevovodja, pedagog in dirigent) so ta Bohoričev napev harmonizirali še Emil Adamič (1877–1936; skladatelj), Radovan Gobec (1909–1995; skladatelj, zborovodja), Janez Močnik (1936–2016; skladatelj, pedagog) in Matija Tomc (1899–1986; duhovnik, skladatelj, organist).

V *Visoški kroniki*³⁵ pa o evangeličanskem ... protestantskem (enoglasnem, a

30 V harmoniji prehod iz enega tonovskega načina v drugega s funkcionalnim pretolmačenjem tonov ali akordov.

31 Lat.: način, mera: od cerkvenih tonskih načinov, v modalni glasbi ritmičnih shem v tridobnem metrumu z dolgimi in kratkimi toni, ki spominjajo na antične verzne stopice in menzuralne notacije vse do srednjeveških oznak za intervale.

32 (V.) modus (f-f¹) na tonu f.

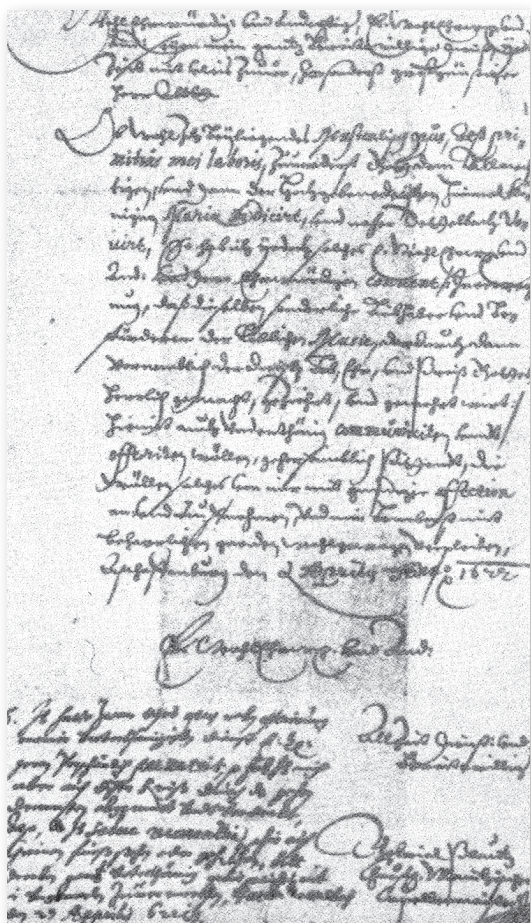
33 Danes na splošno vsaka zveza akordov, некоč pa akordske zveze, značilne za konec ali del skladbe. Tako so v nauku o harmoniji ločevali popolne kadenca od nepopolnih. Danes ločimo kadenca po intervalu, ki ga napravi akordska osnova pri zvezi dveh akordov; tudi kot solo (kadenca) proti največkrat improvizirani – pozneje tudi komponirani vrivki v instrumentalnih ali vokalnih skladbah.

34 (III.) modus (e-e¹) na tonu e.

35 Tavčar, *Visoška kronika*, 1968, str.118.

cappella) petju še: »... Takrat sem bil poslan še enkrat po brata Valentina. Zopet mu (očetu Polikarpu Khalanu; op. avt.) je dolgo govoril, tudi pel mu je in čital iz debele knjige. Ko je bilo petje in čitanje pri kraju, me je poklical Valentin v sobo ...« Zato o tem, torej o evangeličanskem oziroma protestantskem petju tudi tukaj in na tem mestu: poleg Trubarjeve najbolj popularne tovrstne pesmi *Vetus Slauorum Decalogus* iz prve slovenske pesmarice *Eni psalmi* (1567) je pred njo prva *Nu pujte, pujte vsi ljudje*³⁶ (prva iz *Šestih pesmi, Katekizem*, 1550), ki pa tudi ni le prevod (mnogo kasneje objavljene) nemške pesmi z izvirnim Trubarjevim slovenskim naslovom *Ana peisen, iz stariga svetega pisma, kakovi je ta človek od Buga prvič stvarjen, koku je potle iskažen inu spet ponoulen*. Trubarjeva kateheza, tj. pouk oziroma poučevanje verouka o stvarjenju, je skoraj dobeseden prevod odlomkov iz prvih treh poglavij *Svetega pisma*. Pesem ima deloma obliko dvogovora med Očetom in Sinom ter Bogom in človekom. Trubar se je v obliki in napevu te pesmi naslonil na Lutrovo pesem *Nun freut euch, liebe Christen gmein* (1523), ki pa je občutno krajša od njegove.

O Dalmatinovi Bibliji: »... BIBLIA, TV IE VSE SVETU PISMU, STARIGA inu Noviga Testamenta, Slovenski tolmaž-hena, Skusi IVRIA DALMATINA ...«³⁷ Trubarjevo pesem *Kadar je Jezus u nebu šal* je priredil Andrej Misson in je zadnja – 3. iz *Duhovske pejsni* (1575) za mešani zbor in orgle. Ta ima naslov *Ena pejsen od prida inu dobrute Kristusovega hojenja v nebesa inu drugiga prihoda na sodni dan*. Njeno besedilo je nemški prevod dela Johanna Zwicka (1496–1542), napev pa je vzet iz zbirke Wolfganga Köpfela (?–1554) z naslovom *Psalmen vnd geystliche Lieder*, ki jo je leta 1537 uredil Hans Preuss. Če bi bil reformaciji usojen daljši čas, bi glasbena umetnost na Slovenskem doživela svoje sloven-

Pismo Gabrijela Plavca opatu Johannesu von Münster Schwarzachu iz leta 1622.

36 Za mešani zbor a cappella jo je priredil Ivan Florjanc.

37 Tavčar, *Visoška kronika*, 1968, str. 119.

stvo in svojo slovenskost prej, vsekakor pred 19. stol., ko se je samostojna slovenska glasbena kultura, v ožjem in dobesednem pomenu besede, začela oblikovati v popolnoma spremenjenih idejnih, družbenih in umetnostnih razmerah.

Malo znani biografsko in bibliografsko slovensko dokazani skladatelj Gabriel Plavec je npr. podpisan v pismu opatu Johannesu von Münstru Schwarzach (1622). V svojih delih je bil delno še zavezan staremu, s tehniko deljenih zborov, ki jo je prvič predstavil v svojem novem (nemškem) okolju, vendar tudi novemu, z zgodnjo monodijo in generalnim basom. Dramatike in deklamatoričnosti še ni poznal, svojo spevno melodiko je oblikoval po zgledu starejšega italijanskega sodobnika Ludovica Viadane (1560–1627). V 8-glasnem dvozborju *O, quam pulchra/O, kako krasna (iz Flosculus vernalis/Pomladno cvetje, 1621, ki je nje-gova edina ohranjena zbirka 26 cerkvenih skladb: od maše in moteta do psalma)*,³⁸ poudarjeno melodiko podpira generalni bas. Plavec se v njej predstavlja kot tem-peramenten avtor izrazite, krepke in živahne glasbe. Ta skladba in večina ostalih v tej zbirki je posvečena Mariji in njenim praznikom.

Škofja Loka, s katero so bili Visoko in Visočani tesno povezani, je bila v tistem času (prva polovica 17. in začetek 18. stol.) živahno trgovsko središče. Meščani in okoličani so se vsako soboto izbirali na tedenskih sejmi in štirikrat na leto na letnih sejmi, kjer so izbirali med bogato sejmsko ponudbo najrazličnejših sejmskih izdelkov, živine in poljščin. Cesar Ferdinand III.³⁹ jim je pravico do štirih letnih sejmov ponovno potrdil s posebno listino.⁴⁰

Podatek o požaru v Škofji Loki (1660) je v romanu nepravilno uporabljen,⁴¹ kajti podatki potrjujejo, da je bil 19. avgusta 1698.⁴² O tem priča tudi votivna podoba (po l. 1698; olje, platno),⁴³ ohranila pa se je tudi slika Škofje Loke pred tem požarom, ki je popolnoma upepelil Spodnji trg (1697).⁴⁴

»... *Pri delu ali kjer si je bilo, je* (Agata; op. avt.) *rada zapela pesem, ki nam je bila všeč, in najsi je pela v tujem jeziku.*«⁴⁵

Meine wehmutvolle Seele / Moja otožna duša

Leidet mit durch Jesu Lied. / me vodi skozi Jezusovo pesem.

Über Seine herber Schmerzen / Prek njegovih trpkih bridkosti,

wallet mir das Blut in meinem Herzen /da mi kri vre v mojem srcu

*vor recht bit'rer Traurigkeit. / pred pravo žalostjo.*⁴⁶

38 Za mešani zbor & basso continuo (orgelski pozitiv in fagot).

39 Ferdinand III. Habsburški, od leta 1626 ogrski, od 1627 češki kralj in od leta 1637 cesar Svetega rimskega cesarstva (1608–1657).

40 23. november 1637; Šega, *Škofja Loka v starih listinah*, str. 4.

41 Tavčar, *Visoška kronika*, 1968, str. 125.

42 Gl. votivna oljna slika požara in druga ustrezna dokumentacija v Loškem muzeju Škofja Loka.

43 *Slovenska mesta skozi čas*.

44 Sliko hrani ZAL, Enota v Škofji Loki.

45 Tavčar, *Visoška kronika*, 1968, str. 137.

46 Ob tem je bila ilustrirana sopranska arija (iz 1. dela) *Pasijona po Mateju* Georga Philippa

Nemščina in latinščina sta bili v tistem času najbolj uveljavljena uradna jezika za libreta, besedila; zato omenimo še eno od znamenitih Marijinih pesmi *Dic Maria/Povej Marija* iz že znane Plavčeve zbirke *Flosculus vernalis* (1621). V njej je ob 4-glasnem (mešanem) zboru z generalnim basom v ospredju solistični glas, ki sprva v različnih pevskih legah predstavlja Marijo. Zelo občuten dialog med zborom in solisti vodi do izrekanja tolažbe materi ob spoznanju, da se sinovo trpljenje končuje z vstajenjem.⁴⁷

Poglavitni ustvarjalec obdobja srednjega baroka na Slovenskem in njegov uveljavljeni srednjeevropski predstavnik je bil Janez Krstnik Dolar (tudi Tolar, Tollar, Tollary, Carniolus Lithopolitanus; okoli 1620–1673), po rodu »Kranjec iz Kamnika.« Od 14 njegovih ohranjenih skladb je gotovo ena najbolj popularnih baročna (cerkvena) *Sonata a 13*, v prvotnem pomenu inštrumentalne nasproti vokalni glasbi. Gre za zvočno poudarjeno fanfarno, slovesno glasbo, ki ji ne manjka tudi plesne razgibanosti. K njeni slovesni naravi prispevajo v komorni zasedbi trobila in godala, podprta z generalnim basom (z orglami in fagotom). Pomembno vlogo imajo zlasti trobila z dvema klarinoma (visokima, pikolo, »Bachovima« trobentama). Ti dve mali, visokozveneči baročni trobenti dajeta tej glasbi tisti sijaj, kot ga daje pozlata okolju, kjer se je ta glasba prvotno izvajala, se pravi baročni cerkveni arhitekturi in njeni likovni umetnosti. Njen pravi kontrast je Dolarjeva *Intrada iz Balletti a 4* (spet) za komorni inštrumentalni ansambel. Med Dolarjevimi tovrstnimi posvetnimi skladbami imamo podatke za štiri baletе, od katerih so ohranjeni le trije. Gre za dvojne *Balette a 4*, ki so zbrani in pisani v okvirni tonaliteti e-mola, seveda še modalne zasnove. 4-glasni godalni stavek lahko izvaja manjši orkester ali štirje solisti, ki jim je, v duhu tedanje glasbe, za basso continuo dodan čembalo. Baletі so bili namenjeni družabnim prireditvam, bili so pa tudi vložki pri jezuitskih in drugih igrāh. Pripadajo tipu plesne suite s stavki: *Intrada*, *Allemande*, *Sarabanda* in *Gigue*, nastale po francoskem zgledu. Ta je prav takrat (v sredini 17. stol.) zelo pritegnil srednjeevropske skladatelje, ki jim je Dolar vtisnil svojo inventivnost in muzikalnost. Tu sta še maši *Missa sopra la bergamasca* in *Missa villana* (*Kmetiška maša* ali tudi *Maša v »kmečkem slogu«* ali *Vaška maša*) za šest glasov in šest godal in orgelsko spremljavo, v Kamniku rojenega in na Dunaju delujočega baročnega skladatelja J. K. Dolarja, ki kljub skromnejši izvajalski zasedbi – zbor (sopran, 1. in 2. alt, tenor, 1. in 2. bas), godala in continuo – razodevata vse oblike avtorjevih monumentalnih skladb. V vseh Dolarjevih delih je razpoznaven italijanski slog, značilen za dunajske dvorne skladatelje druge polovice 17. stol. Leta 1678 je cesar Leopold I.⁴⁸ škofjeloškemu kovaškemu cehu potrdil stare pravice. Verodostojnost te listine zagotavlja pečat,

Telemanna (1681–1767); v: Križnar, *Glasba izza časov Tavčarjeve Visoške kronike*.

47 Ilustrirano z enakim Plavčevim mešanim zborom & bassom continuom.

48 Leopold I. Habsburški, rimsko-nemški cesar, kralj Ogrske, Češke, Hrvaške in Slavonije (1640–1705); bil je drugi sin Ferdinanda III. in španske infantinje Marije Ane Habsburške.

odtisnjen na rdečem vosku.⁴⁹ To samo še utrjuje sočasnost baročne (glasbene) umetnosti tu (na Slovenskem) in tam (v Evropi).

»... Na **plese** je ... ker **ples** in **preja** ... **pel**i od hiše do hiše ... na **plese** je hodil ... da ni rada obiskovala **plesov** ... (1693) ... pravico dovoljevati **plese** za tri leta ... prirediti kak **ples** ... se je **plesalo** na prostem ... ne pa tudi za **plese** po pivnicah in hišah ... tri cekine za **ples** ... vsaka podružnica je morala zase **plesati** ... se je že pridno **plesalo** ... da ni pregledal **plesalca** ... za vsako vižo plačati svoj sold ... še enkrat: **gorenjski ljudski ples: Štajeriš**; tokrat z **violinskimi citrami, žveglo 'petko,' s čelom in drumlico**, ...⁵⁰ pa se enkrat ali dvakrat **zasuče**va ... kakor mlad petelinček, ki **poje** ... 'Boš kaj **plesal**, Izidor?' ... Povedal sem ji, da ne znam **plesati**, ... Pa res rad **plešem**! (Jurij) ... V **gosli** dam jaz, da veš! ... ker je moral **plesalec dajati v gosli** ... Poiskala je srebrno beneško krono ter jo vrgla v **gosli**, ... da je eno **igro** smela sama **plesati** na odru. ... **Plesala** sta, kakor bi bila drug za drugega ustvarjena, ...⁵¹ Skoraj celo popoldne je **plesala** z njim ... kako je ponosen na gosposko svojo **plesalko**. ... Kako je Ana Renata hvalila bratovo **plesanje**, ... da je njegova **plesalka** najgorše dekle, kar ... **Plesal** bom, dokler bom sam hotel! ...«⁵²

»... in še celo **godci** nam **piskajo**, da se moremo **sukati** v pregrešnem **plesu** ... že so se **oglasili godci**. ... **Plesali** so. ... zahteval svoj **ples**. ... se mu je ta **ples** moral dovoliti, ... za **plesalko** si je izbral (Agato), ... in **plesala** sta, da kaj takega še nismo videli v tej dolini. ... med **plesom** /je/ skočil posebno visoko. Skakal je v resnici, kako bi ga kdo z nožem suval v stegno. ... in to na vsako **plesalčevo** nespametno besedo. **Plesala** sta mirneje. ...«⁵³

V povezavi z Visokim in Visočani omenjamo tudi orgle v Crngrobu, ki so ene najzgodnejših tovrstnih (baročnih) glasbenih inštrumentov manjšega obsega iz začetka 18. stol. Leta 1743 jih je v podružnični cerkvi Marijinega oznanjenja v Crngrobu postavil Janez Frančišek Janeček iz Celja. Leta 1984 jih je (nazadnje) skupaj s svojimi pomočniki restavriral nemški orglarski mojster in konservator Hubertus von Kerksenbrock iz Münchna. To so bile takrat prve restavrirane baročne orgle v Sloveniji.

49 Šega, *Škofja Loka v starih listinah*, str. 5.

50 Ta del je bil ilustriran z gorenjsko ljudsko (pesmijo) *Štajeriš*, v prir. ansambla Trutamora *Slovenica*; štajeriš je instrumentalni ples za violinske citre, žveglo »petko,« čelo in drumelco; v: Križnar, *Glasba izza časov Tavčarjeve Visoške kronike*.

51 Te starosvetne plesne viže so godci igrali po dolinah in hribovju južne Jelovice in Selške doline, kjer so pihalci najraje segali po lesenem, visoko piskajočem es-klarinetu. Te, ki smo jih slišali, je po terenskih posnetkih etnomuzikologa Julijana Strajnarja povzel Brane Šmid, vodja skupine Kranjski furmani. Ilustrirano z (dvema) svatovskima polkama iz Podblice, instrumentalnim plesom za klarinet, harmoniko in bas; v: *Glasba izza časov Tavčarjeve Visoške kronike*.

52 Tavčar, *Visoška kronika*, 1968, str. 138–141 in 144–145.

53 Tavčar, *Visoška kronika*, 1968, str. 156–159, prav tam.

Kot zadnji (glasbeni) citat v romanu, Tavčarjevi *Visoški kroniki* pa so še: »... **trombe se oglašajo**, ...«⁵⁴ Temu primerna je tudi spremljajoča glasba *Prihod kraljice iz Sabe*.⁵⁵

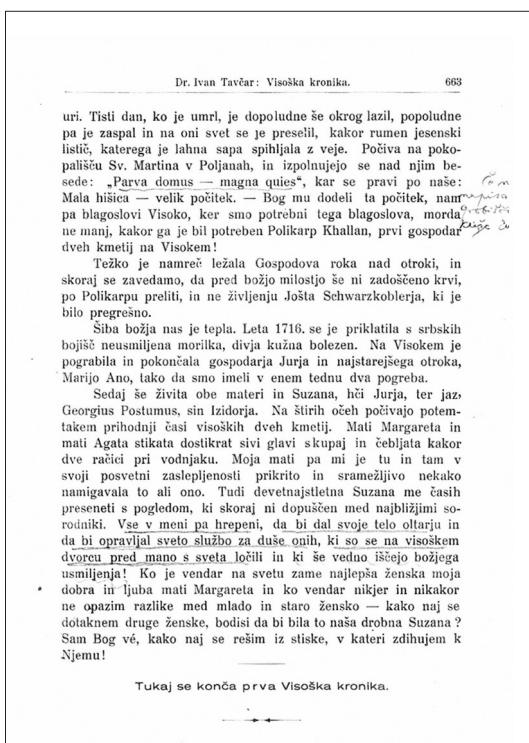
Poleg Visokega, kot osrednjega kraja, kjer se dogaja *Visoška kronika*, je le bila Škofja Loka drug najpomembnejši kraj, kjer se odvija zgodba romana. Najprej seveda Stara Loka kot (škofje)loška prafara (tudi s podružnično cerkvijo Marijinega oznanjenja v Crngrobu), o čemer pričajo tudi številne (likovne) podobice tistega časa in prostora; seveda ob avtorju in Visočanu Ivanu Tavčarju, saj se po njegovem prav tedaj in tam konča »prva« *Visoška kronika*.

Zaključek

Med prvimi dokazi o glasbi na Škofjeloškem so zagotovo posamične ugotovitve italijanskega humanističnega potopisca Paola Santonina, ki je v letih 1485–1487 spremljal patriarhovega generalnega vikarja škofa Pietra Carla iz Caorle. Ti opisi spadajo med najzanimivejše kulturnozgodovinske spomenike v prostoru Alpe-Jadran ob koncu srednjega veka. Humanistično izobraženi laik Santonino – na Koroškem se je ohranilo celo nekaj njegovih lastnoročno (rkp.) napisanih besedil – je bil zavzet in tudi zemeljskim užitkom naklonjeni opazovalec; tudi zaradi opisov ukvarjanja z glasbo. Od 26. avgusta do 1. oktobra 1486 je bil (med drugim) na svojem drugem potovanju tudi v Škofji Loki, Iz njegovih zapisov lahko razberemo celo prisotnost figuralnega petja v tistem času in na slovenskem prostoru, kar najdemo tudi na številnih (škofje)loških umetnostnozgodovinskih spomenikih – na freskah, kjer vse od začetka 15. stol. pa do začetka 16. stol.

54 Tavčar, *Visoška kronika*, 1968, str. 228.

55 Z začetka 3. dela oratorija *Salomon*, HWV 67 (1748) Georgea Friedricha Händla (1685–1759) v priredbi Paula Archibalda za trobilni ansambel; v: Križnar, *Glasba izza časov Tavčarjeve Visoške kronike*.

Zadnja stran (str. 663) objave nadaljevanja Tavčarjeve *Visoške kronike* v *Ijubljanskem zvonu*. (LZ, 39/1919, št. 11)

lahko še danes na srednjeveških freskah, na Godešiču, Križni Gori, Ožboltu nad Zmincem idr., vidimo številne anđele z inštrumenti: vielo, psalterijem, trobento, rebekom, šalmajem idr. Po podobni analogiji zdaj sledimo glasbi in plesu v zgodovinskem romanu Ivana Tavčarja *Visoška kronika*. V okvirih evangeličanske in katoliške vere med Visokim (Poljanami), Škofjo Loko in preostalim evropskih kulturnim prostorom najdemo številne glasbenike: avtorje (skladatelje) in poustvarjalce (izvajalce). Ti na različnih področjih svojo lokalno posebnost – gorenjsko glasbo in ples – neposredno prenašajo tudi v preostali evropski prostor. Pomen glasbene umetnosti je izzvan že od samega avtorja (Ivan Tavčar); ob takem in drugačnem pojavljanju glasbene umetnosti na geografskem prostoru Visokega in Škofje Loke lahko rečemo, da omenjeno pojavljanje niti ni slučajno ali morda celo sporadično. Ne, glasba, ples in izrazi, ki se neposredno dotikajo teh gibnih in zvočnih pojavov, so poseben tovrstni fenomen. Ali dajejo takti, različni tempi in različni glasbeni in plesni pojavi tudi tovrstni literarni tempo? To je bolj vprašanje morebitne korelacije ali komparacije obeh omenjenih znanosti; torej literature in muzikologije. Zagotovo vplivi enih in drugih obstajajo, črno-belimi pojavom mračnega srednjega veka pa je zdaj podobna ali kar analogna baročna glasbena umetnost, ki ima v svoji tovrstni govorici ves čas kontrast: počasi-hitro, tiho-glasno, enoglasno-večglasno, visoko-nizko ... In že spet se lahko povsem spokorjeni od omenjenih zabeleženih (glasbenih) posebnosti in izpostavljenih ugotovitev vračamo k zgodovinskemu romanu *Visoška kronika* našega Poljanca ali kar Visočana Ivana Tavčarja samega.

KRATICE:

ARS	Arhiv Republike Slovenije v Ljubljani
CD	laserska plošča, zgoščenka
LM	Loški muzej Škofja Loka
LZ	Ljubljanski zvon
MI	Muzikološki inštitut
RTV Slovenija	Radiotelevizija Slovenija
SAZU	Slovenska akademija znanosti in umetnosti
SHS	Srbi, Hrvati in Slovenci
ZAL	Zgodovinski arhiv Ljubljana
ZKP RTV Slovenija	Založba kakovostnih programov RTV Slovenija
ZRC SAZU	Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti

VIRI IN LITERATURA:

- Križnar Franc: Gabriel Plavec (?–Mainz, 1641). Zgodnjebaročni glasbenik, doma iz Ljubljane, Škofje Loke ali Železnikov? V: *Loški razgledi* 64, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2018, str. 187–202.
- Križnar Franc: Glasba na Škofjeloškem nekdaj in zdaj. V: *Petdeset let Glasbene šole Škofja Loka : 1949–1999*, Škofja Loka : Glasbena šola, 1999, str. 9–30.

- Križnar Franc: *Glasba izza časov Tavčarjeve »Visoške kronike«, glasba in ples v romanu in Tavčarjevem času med Poljanami (Visokim), Nemčijo in Škofjo Loko (začetek 17.–začetek 20. stol.)*. [Predavanje]. Loški muzej Škofja Loka, Škofja Loka, 13. 11. 2013.
- Križnar Franc: Paolo Santonino. Italijanski potopisec in njegova dela, relevantna tudi za glasbo. V: *Novi Matajur : tednik Slovencev videmske pokrajine* 20/2017, Čedad : ZTT, str. 5. <http://lit.ijs.si/visoska.html>. Miran Hladnik, o Visoški kroniki; 9. 4. 2018.
- Opus musicum, part Cantus. V: *Monumenta artis musicae Sloveniae* VIII. Ljubljana : Muzikološki inštitut : Založba ZRC, ZRC SAZU, 1986, str. 134–135.
- Santonino, Paolo: *Popotni dnevniki [1485-1487]*. Celovec ; Dunaj ; Ljubljana : Mohorjeva založba, 1991 [i. e.] 1992, 91 str.
- Slovenska mesta skozi čas : razstava Arhiva Republike Slovenije*. Ljubljana : Arhiv Republike Slovenije, 2008, 44 str. (Publikacije Arhiva Republike Slovenije. Katalogi ; zv. 32).
- Šega, Judita: *Protestantizem na Loškem : ob 500-letnici rojstva Primoža Trubarja*. Ljubljana : Zgodovinski arhiv, 2008, 69 str.
- Šega, Judita: *Škofja Loka v starih listinah*. Ljubljana : Zgodovinski arhiv, 2006, 11 str.
- Tavčar, Ivan: *Izbrano delo*. [2. knjiga] Ljubljana : Mladinska knjiga, 1968, 233 str. (zbirka Naša beseda).
- Tavčar, Ivan: Visoška kronika. V: *Ljubljanski zvon : mesečnik za književnost in prosveto* 39/1919, Ljubljana : Tiskovna zadruga, 1919, 11.; št. 1, str. 3–18; št. 2, str. 67–80; št. 3, str. 131–143; št. 4, str. 195–204; št. 5, str. 259–271; št. 6, str. 323–335; št. 7, str. 386–395; št. 8, str. 45–463; št. 9, str. 514–530; št. 10, str. 578–590 in št. 11, str. 642–663.

Summary

Music before and after the Time of Tavčar's *The Visoko Chronicle* Music and Dance in the historical Novel, Tavčar's Time, between Poljane (Visoko), Škofja Loka and Germany

*Thus we strolled, made a parallel between the text of Tavčar's *The Visoko Chronicle* and the musical production and reproduction of the time and space, perhaps a little before and after the events of the novel, perhaps even a little geographically to the side: from Visoko, through Škofja Loka all the way to the then still non-unified Slovenian national, state and cultural space. Much already happened in the novel during music and dance, and if, in the framework of a holistic context, we add the musical ear, in particular, as at least one of the views of a literary eye, it cannot be ignored that such interdisciplinary or perhaps even multidisciplinary views are much more interesting than their merely individual views. In some cases, the novel mentions music and dance terms directly. *The Visoko Chronicle*, as an historical novel, is set in a particular time and place, so the aforementioned discussion is somewhat easier. If we stress in it in particular both folk and artistic music, music and dance, which were throughout conceptually dispersed between Protestant and Catholic churches, we still did not draw attention to all the completely musical and dance phenomena that developed between Visoko, Škofja Loka and the wider European space and thus directly with the world. Among them certainly stand out*

the names and music of musicians and composers such as J. Gallus, G. Plavec and J. K. Dolar; as well as Protestants including the German M. Luther and the Slovene evangelists: P. Trubar, A. Bohorič and J. Dalmatin.

It is the case with all of them that their local and national achievements and power developed and was triggered only in the European space.